

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารเป็นความต้องการพื้นฐานของบุคคล ที่นอกเหนือไปจากปัจจัยสี่ที่
ต้องการ จึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญของชีวิต เป็นเสมือนลมหายใจ แต่มักจะไม่ค่อยรู้สึกตัว
กันว่า เรากำลังสื่อสารกันอยู่ (เสถียร เขยประทับ 2528 : 27) การสื่อสารมีหลาย
รูปแบบ การสื่อสารมวลชนเป็นกระบวนการสื่อสารรูปแบบหนึ่ง ที่มีองค์ประกอบหลัก 4
ประการ คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร (Lasswell 1971 : 84 - 99)
เช่นเดียวกับกับกระบวนการสื่อสารรูปแบบอื่น โดยการสื่อสารมวลชนนั้น จะมีสื่อมวลชน
เป็นตัวสื่อที่สำคัญ (ปรมะ สตะเวทิน 2531 : 7 - 8) ในการแพร่สารออกไป

สื่อมวลชนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ เป็นอย่างมากโดยเฉพาะ
ด้านการเมือง (ชวรัตน์ เขิดชัย และคณะ 2530 : 78 - 93) เพราะสื่อมวลชนเป็น
องค์กรที่ใหญ่และมีอยู่หลายประเภท สื่อมวลชนเป็นสื่อที่สามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้
รับสารที่ประกอบด้วยคนจำนวนมาก ทำให้ข่าวสารแพร่หลายได้อย่างรวดเร็วและกว้างไกล
ภายในเวลาที่ใกล้เคียงกันหรือในเวลาเดียวกัน ซึ่งเนื้อหาสาระทางการเมืองนั้น มี
ความสำคัญและเกี่ยวข้องกับประชาชน เพราะการเมืองเป็นงานที่เกี่ยวกับรัฐเกี่ยวกับการ
บริหารประเทศ เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก และการบริหารราชการแผ่นดิน
ตลอดทั้งบุคคล คณะบุคคลที่มีอำนาจทางการเมือง และสถาบันทางการเมือง
(ราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 90) การเมืองจึงเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และ
ประโยชน์สุขของประชาชน สื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นตัวสื่อสารทางการเมือง

โดยที่สื่อมวลชนต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร โทรทัศน์ วิทยุ ที่เผยแพร่ข่าวสารด้านการเมือง ล้วนมีผลต่อการรับรู้ในทางการเมืองแก่บุคคล (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2531 : 414) เพราะสื่อมวลชนจะทำหน้าที่ในการเสนอข่าวสารให้ความคิดเห็น การให้ความรู้ และการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง (บุญเลิศ ศุภคิลก 2520 : 12) อยู่ทั่วไปตลอดมาในสังคม สื่อมวลชนเป็นตัวกำหนดขอบเขตของประสบการณ์และสถานการณ์ทางการเมืองที่บุคคลต้องการจะมีส่วนร่วมและต้องการเรียนรู้ทางสังคม (อรทัย ชื่นมนุษย์ 2519 : 64 - 77) การเปิดรับสื่อมวลชนก็จะได้รับการถ่ายทอดสารทางการเมืองมาประสมประสานเป็นแนวของคน จึงเป็นที่ยอมรับกันว่าสื่อมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง ในฐานะเป็นแหล่งของความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและพฤติกรรมทางการเมือง อันแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนก่อให้เกิดกระบวนการสังคมนิยมทางการเมือง (Political Socialization) หรือเป็นสื่อสอนสมาชิกในสังคมให้ได้มาหรือเรียนรู้ในด้านการเมือง การรับรู้ทางการเมือง ความรู้สึกในทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมือง (ประทุม ฤกษ์กลาง 2532 : 213 - 214)

แต่สื่อมวลชนต้องเข้าใจว่า ผู้รับข่าวสารด้านการเมืองโดยทั่วไปมิใช่เป็นเพียงผู้ซึ่งจะต้องชอบสิ่งที่หยิบยื่นให้เท่านั้น ผู้รับสารอาจไม่ชอบบางสิ่งบางอย่างที่หยิบยื่นให้ได้เหมือนกัน สื่อมวลชนต้องคาดคะเนความต้องการของผู้รับสารด้วย (ชวรัตน์ เชิดชัย 2527 : 147) เพราะในทางจิตวิทยานั้น นอกจากความต้องการขั้นพื้นฐาน 5 อย่างที่มาสโลว์ กล่าวไว้คือ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการการยอมรับและความรัก ความต้องการความยอมรับนับถือและสถานะทางสังคม และความต้องการประสพผลสำเร็จในชีวิตแล้ว ยังมีความต้องการอีกของมนุษย์เรา คือความต้องการอยากจะรู้ (Need for Cognition) อีกอย่างหนึ่ง (DiCaprio 1983 : 370 - 372)

ดังนั้น ผู้รับสารจึงมักคาดหวังว่าจะได้รับอะไรจากสื่อมวลชนบ้างที่ตรงความต้องการที่จะรู้ในทางการเมืองของตน จึงจะเกิดความพึงพอใจในการใช้สื่อ อันเป็นไปตามหลักทฤษฎีการใช้สื่อมวลชนเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications) ที่สื่อมวลชนตอบสนองความต้องการของคนได้ (เสวี วงษ์มณฑา 2532 :

2) แต่กลุ่มผู้รับสารการเมืองนั้นเมื่ออยู่หลายกลุ่ม โดยอาจแบ่งได้ตาม เพศ อายุ ภูมิฐานะ อาชีพ แต่กลุ่มหนึ่งที่สำคัญ คือ นักศึกษา เพราะนักศึกษาเกี่ยวข้องกับการเมืองมานาน (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ 2526 : 1) แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่า นักศึกษามีความต้องการทางการเมืองตลอดทั้งสิ่งที่คาดหวังว่าจะได้รับ และความพึงพอใจในบทบาททางการเมืองของสื่อมวลชนเป็นอย่างไร หรือนักศึกษาใช้สื่อเพื่อประโยชน์ทางการเมืองอย่างไร

แม้นักศึกษาส่วนหนึ่งเคยถูกมองว่า ไม่ค่อยมีความสนใจทางการเมือง หนึ่ง เจยทางการเมือง แต่การเมืองเป็นเรื่องของความเปลี่ยนแปลง เป็นเรื่องของความเคลื่อนไหวของความคิดและตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลง (หยุก แสงอุทัย 2510 : 13) ความต้องการอยากจะทำปฏิวัติทางการเมืองย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ การเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองโดยสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นข่าวคราวความเคลื่อนไหว การดำเนินงาน การกำหนดนโยบายของรัฐบาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เหล่านี้ มีส่วนกระตุ้นนักศึกษาให้เกิดความสนใจทางการเมือง มีการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) เพราะการให้การศึกษานในเมืองไทยส่วนใหญ่มุ่งด้านทฤษฎีวิชาการด้านเดียว ขาดการเรียนรู้ในการเมืองและการปกครองประเทศ แม้ว่าการศึกษาด้านการแพทย์ วิศวกรรม หรือสาขาอื่นๆ จะเจริญก้าวหน้า แต่ผู้ศึกษาวิชาเหล่านี้ก็ไม่ได้เรียนรู้เรื่องการเมือง มักถือว่าการเมืองการปกครองเป็นเรื่องของนักรัฐศาสตร์และนักนิติศาสตร์ หรือนักการทหารเท่านั้น (เขาวี ไพฑูริญโรจน์ 2531 : 28) สื่อมวลชนจึงเป็นสื่อที่ใช้เรียนรู้การเมืองด้านเดียวที่สำคัญ และถ้านักศึกษามีความต้องการต่อการเมืองอย่างไร ย่อมเป็นเครื่องชี้แนวทางการเมืองการปกครองในอนาคตได้อย่างหนึ่ง ยังเป็นนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีการศึกษาสูงเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาการเมืองของประเทศ (วิวัฒน์ เอี้ยวไพฑูริญ 2521 : 8) เพราะนักศึกษาต่อไปในอนาคตจะเป็นชนชั้นผู้นำเป็นผู้มีบทบาทในการบริหารประเทศในระยะต่อไป แม้จะมีโอกาสน้อยที่จะไปดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ทางการเมือง แต่กล่าวได้ว่านักศึกษาต่อไปก็จะอยู่ในวงการบริหารชั้นสูงของประเทศ เป็นผู้นำกลุ่มมวลชนต่างๆ ในสังคม (สุจิต บุญบงการ 2514 : 10) ก็ย่อมจะมีส่วนร่วมในทางการเมือง มีบทบาทในทางการเมืองลักษณะต่างๆ มากขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองของประเทศ

จากเหตุผลที่กล่าวมาโดยลำดับนั้น จึงเป็นสภาพปัญหาที่สำคัญควรแก่การศึกษา ถึงความต้องการทางการเมืองของนักศึกษา ความคาดหวังว่าจะได้รับรู้ทางการเมืองและความพึงพอใจตามที่คาดหวังไว้ในบทบาทของสื่อมวลชน จากการใช้สื่อมวลชนของนักศึกษาเอง โดยศึกษาจากนักศึกษาวិทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา เพราะเป็นวิทยาลัยที่จัดการศึกษาหลายสาขาวิชา แต่มุ่งเน้นทางด้านศิลปศาสตร์ และเป็นตัวแทนกลุ่มวิทยาลัยครูภาคกลาง (สำนักงานคณะกรรมการสหวิทยาลัยศรีอยุธยา 2532 : 12) อันจะได้นำผลต่างๆที่ค้นพบมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการรับรู้ ระดับความคาดหวัง พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ และระดับความพึงพอใจของนักศึกษาในทางการเมืองที่ได้รับจากสื่อมวลชน จำแนกตาม เพศ ภูมิลำเนา สาขาวิชาที่ศึกษา และระดับชั้นปี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการรับรู้ทางการเมือง ความคาดหวัง พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ กับความพึงพอใจของนักศึกษาในทางการเมืองที่ได้รับจากสื่อมวลชน

สมมติฐานในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ความต้องการรับรู้ทางการเมือง ความคาดหวัง ความพึงพอใจ และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนของนักศึกษาแตกต่างกันตาม เพศ ภูมิลำเนา สาขาวิชาที่ศึกษา และระดับชั้นปี
2. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อกับเพศ ระดับชั้นปี สาขาวิชา และความต้องการรับรู้ ความคาดหวัง พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและความพึงพอใจมีความสัมพันธ์กัน
3. ความต้องการรับรู้ทางการเมือง ความคาดหวังที่จะได้รับรู้และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ร่วมกันอธิบายความพึงพอใจที่ได้รับ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ สุ่มมาจากประชากรที่เป็นนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษา และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2532 ภาคปกติ เท่านั้น
2. การเมืองเป็นเรื่องกว้างใหญ่ซับซ้อนมีเนื้อหาสาระมาก การเมืองที่ศึกษานี้มีขอบเขตเพียงข้อความในแบบสอบถามและภายใต้คำนิยามศัพท์เฉพาะเท่านั้น โดยในเรื่องความต้องการรับรู้ทางการเมืองเป็นความต้องการที่จะรับรู้หรือเข้าใจที่สำคัญที่ว่าไปเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทย และการปกครองตามแนวอุดมการณ์ประชาธิปไตย

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยนี้มีคำนิยามศัพท์ที่ใช้ ดังนี้

1. สื่อมวลชน (Mass Media) หมายถึง หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือวารสาร วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ
2. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชน (Mass Media Exposure Behavior) หมายถึง ปริมาณการใช้เวลาในการเปิดรับ (มาก ปานกลาง น้อย) และระดับความตั้งใจ ในขณะที่เปิดรับสื่อ (มาก ปานกลาง น้อย) ของนักศึกษา
3. การเมือง (Politics) หมายถึง หลักเกณฑ์และกิจกรรม ตลอดจนองค์การและบุคคลที่เป็นองค์ประกอบ ในกิจกรรมต่างๆ อันเกี่ยวกับการบริหารและการปกครองของรัฐ และการเมืองเป็นคำที่ใช้เรียกแทนข้อความหรือแบบสอบถามหรือตัวแปรที่ศึกษา มิได้หมายถึงครอบคลุมเนื้อหาการเมืองทั้งหมดตามความหมายในวิชาการเมือง
4. ความคาดหวัง (Expectation) หมายถึง ระดับของการคาดคะเนของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ที่หวังว่าการสื่อสารการเมืองจากสื่อมวลชนจะให้ประโยชน์แก่ตน
5. ความพึงพอใจ (Gratifications) หมายถึงระดับความพอใจที่นักศึกษาได้รับในการสื่อสารการเมืองจากสื่อมวลชน
6. ความต้องการรับรู้ทางการเมือง (Political Needs) หมายถึง ความต้องการที่จะรับรู้ทางการเมืองที่สำคัญ (Political Need Salience) เกี่ยวกับการ

เมืองการปกครองของไทย และการปกครองตามแนวอุดมการณ์ประชาธิปไตยของนักศึกษา
สื่อมวลชน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ของการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. อาจารย์ผู้สอนและฝ่ายพัฒนาหลักสูตร สามารถประยุกต์ผลการวิจัยไปใช้
ประกอบในการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตรการเมืองการปกครอง และสื่อมวลชน
ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงได้อีกทางหนึ่ง
2. เป็นประโยชน์โดยตรงแก่สื่อมวลชน สถาบัน คณะบุคคล บุคคลที่ต้องการ
เผยแพร่เรื่องการเมือง ทำให้มีการเลือกเนื้อหาสาระได้อย่างมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น
3. ผลการวิจัยจะช่วยทำให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับ ทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อ
ประโยชน์และความพึงพอใจ อันจะนำมาประยุกต์ใช้ในงานด้านการสื่อสารอื่นๆ
4. เป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาตระหนักและสนใจหาความรู้ทางการเมืองการ
ปกครองจากสื่อมวลชน เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคมต่อไป
5. เป็นประโยชน์และเป็นพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยการใช้สื่อเพื่อ
ประโยชน์และความพึงพอใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย